

дітей, евакуйованих з районів активних бойових дій. В нашому дослідженні, загальні стресові розлади батьки відмічали у близько 40% дітей. Найчастіше за все вони включали порушення емоційного стану, сну, швидку втомлюваність, загрозливі чи неприменні спогади або сни. Стресові розлади харчування спостерігались у третини маленьких киян. Найчастіше батьки відмічали примхливість в їжі, незвичну пристрасть до певних продуктів харчування, звуження асортименту звичних продуктів, що входять до раціону за рахунок зміни вподобань дитини. Нами визначено негативні зміни режиму харчування дітей як реакцію на стрес внаслідок війни. Кожна п'ята дитина, систематично відмовляється від харчування в звичайний час, а 7 % дітей навпаки, потребують додаткових прийомів їжі. Означені зміни починаються на фізичному стані дітей. Так, батьки зазначають, що внаслідок порушень харчування третина дітей втратила вагу внаслідок дії військового стресу і 13 % дітей набрали вагу. Стресові зміни в харчуванні набувають тривалого характеру майже в третини дітей. Таким чином, попередні результати дослідження свідчать про наявність суттєвої проблеми порушень харчової поведінки у дітей внаслідок стресу, що може бути фактором порушення психічного та фізичного розвитку та здоров'я. Отримані після завершення роботи дозволяють оцінити поширеність та характер розладів харчової поведінки у дітей різного віку внаслідок стресу, обумовленого війною в Україні та будуть використані при розробці рекомендацій щодо організації харчування цієї верстви населення під час війни або інших надзвичайних ситуацій.

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ БОЙОВИХ ДІЙ НА СТАН ДОВКІЛЛЯ РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Гулько Н. В., Короткова Н. В.

Державна установа “Національний науковий центр радіаційної медицини Національної академії медичних наук України”

Воєнна агресія Російської Федерації проти України порушила безпеку життєдіяльності людини, у тому числі й її екологічну складову. Згідно інформації ДСНС України з 24.02.2022 року знищено понад 322 тисяч одиниць вибухонебезпечних предметів та очищено від них майже 798 км² території (<https://cutt.ly/m-YT>). Наразі потенційно небезпечними залишаються 174 тисячі км² території України, що становить 30 % від загальної площі.

Захоплення Чорнобильської АЕС у 2022 році російськими військами, постійні ракетні обстріли та мінування об'єктів цивільної інфраструктури, лісів, полів, доріг Київської, Житомирської Сумської і Чернігівської областей, які були визнані радіоактивно забрудненими після аварії на АЕС у 1986 році, спричинили руйнування шарів ґрунту, пожежі та перенесення радіоактивних сполук і, відповідно, зміни у рівнях забруднення як довкілля, так і продуктів харчування. Тому дослідження трансформаційних змін на радіоактивно забруднених територіях України, які були під тимчасовою окупацією, є актуальним і потребує ґрунтового аналізу.

Відомо, що на початок 2022 року радіаційна ситуація на значній частині радіоактивно забруднених територій кардинально покращилася. Потужність дози гамма-випромінювання на поверхні ґрунту порівняно з 1986 роком знизилася у сотні разів. Тому у 2015 році з переліку зон було виключено зону посиленого радіологічного контролю, та визнано, що радіоактивними залишаються 1 003 населених пункти: 166 у Волинській області, 371 – у Житомирській, 122 – Київській, 274 – Рівненській, 2 – Сумській, 4 – Черкаській, 63 – Чернігівській, 1 – Чернівецькій. На більшості радіоактивно забруднених територій в молоці та продуктах харчування з приватних господарств не реєструвалося або відмічалася поступове зниження вмісту ¹³⁷Cs (Василенко В. В. і співавт., 1991–2022). Але слід зауважити, радіаційний стан радіоактивно забруднених територіях і за мирного часу вирізнявся мінливістю та значною нерівномірністю розподілу радіоактивних випадань, що визначало умови проживання населення і можливість ведення будь-якої діяльності.

Під час війни на радіоактивно забруднених територіях численні маневри військової техніки, влучання снарядів, пожежі та оборонні заходи призвели до винесення радіонуклідів з глибоких шарів ґрунту та їхнього поверхневого перерозподілу. Існувала також висока ймовірність перенесення радіонуклідів із зони відчуження повітряним шляхом під час воєнних дій на Чорнобильській АЕС. У той же час, здійснення радіаційно-екологічного моніторингу за станом довкілля на значній частині радіоактивно забруднених територій через значне забруднення довкілля вибухонебезпечними предметами неможливо. Тому рівень радіаційного фону для цих територій України невідомий (<https://www.saveecobot.com/radiation-maps>), що унеможливило оцінку екологічних аспектів впливу бойових дій на стан довкілля. Для уточнення теперішньої екологічної ситуації деокупованих радіоактивно забруднених територій Житомирської, Київської, Сумської та Чернігівської областей потрібні додаткові вимірювання з використанням сучасних методик та приладів.

ЩОДО КОРЕКЦІЇ ХАРЧОВОГО РАЦІОНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗС УКРАЇНИ НА ПІДСТАВІ ОЦІНКИ ЇХ СТАНУ ЗДОРОВ'Я

Депутат Ю.М., Іванько О.М., Жалдак А.Ю., Ричка О.В.

Українська військово-медична академія, м. Київ, Україна

Сили спеціальних операцій Збройних Сил України (ССО) є високо мобільними і перебувають в постійній бойовій готовності, а відтак, стан здоров'я особового складу є одним з вагомих чинників їх боєздатності. Важливими для оцінки стану здоров'я організованих колективів, в тім числі і військових, вважаються показники захворюваності. Одним із пріоритетних напрямків для попередження виникнення чи розвитку патологічних станів в умовах високих фізичних навантажень при виконанні бойових завдань військовослужбовцями ССО відводиться раціональному харчуванню.